

УДК 028(73)
028(497.113 Панчево)
028(497.113 Вршац)
Стручни рад

Програм промоције књиге и читања „Једна књига — један град“

Горан Траиловић
Градска библиотека, Панчево
goran@biblioteka-pancevo.org.rs

Сажетак

„Једна књига — један град“ назив је веома популарног програма промоције књиге и читања у Сједињеним Америчким Државама. Осмишљен је и реализован 1998. године у Јавној библиотеци у Сијетлу, а даље развијан у Центру за књигу Конгресне библиотеке у Вашингтону. Има за циљ окупљање чланова заједнице око изабраног наслова и подстицање социјалног дијалога на битне теме које књига нуди. Статистике говоре да чак 50% локалног становништва прође кроз простор библиотеке током четири недеље, колико обично трају разноврсне активности организоване на основу изабране књиге. Канцеларија за јавне програме Америчког библиотечког удружења објавила је Водич за организовање ове акције као помоћно средство за рад намењено библиотечарима широм света. Програм је прихватила и 2008. године, по први пут у Србији, реализовала Градска библиотека Панчево, а 2011. године придружила јој се Градска библиотека у Вршцу.

Кључне речи:

„Једна књига, један град“, промотивни програми, књиге, читање, социјални дијалог, Центар за књигу, Конгресна библиотека Вашингтон, Америчко библиотечко удружење, Градска библиотека Панчево, Градска библиотека Вршац.

Под слоганом „Да цео Сијетл чита исту књигу“, акцију *Једна књига — један град* је, 1998. године, осмислила и реализовала библиотечка Ненси Перл у Јавној библиотеци у Сијетлу.¹ *One Book, One Community* само је један од назива за активности промоције књиге и читања које се спроводе широм Сједињених Америчких Држава. Било да то назову градским клубом књиге, кампањом читања широм државе или неким сличним именом, друштвене заједнице и организатори програма усвајају концепт који је развијен у Центру за књигу Конгресне библиотеке у Вашингтону зближавање људи кроз читање и дискусију о истој књизи.²

Од 1998. године, када је Центар за књигу угостио аутора Расела Бенкса на четири дана програма и дискусије о његовом роману *Слаћко у будућем животињу* (*The Sweet Hereafter*), заједнице широм Сједињених Америчких Држава све више прихватају идеју о читању литературе као фактору који уједињује грађане. Данас у читавом свету постоје овакви програми читања, који се организују на територији државе, града, округа или провинције.

„Идеја је да ће град који отвори исту књигу, затворити ту књигу у већој хармонији,“ пише Мери Мек

Грори у *Вашингтон посту*, а Ненси Перл, директорка Вашингтонски центар за књигу, каже да овај програм пружа драгоцену могућност и прилику да „људи различитог етничког порекла, економског нивоа или старосног доба седну заједно и продискутују о идејама које су за њих важне.“³

Статистике говоре да чак 50% локалног становништва прође кроз простор библиотеке током четири недеље, колико обично трају разноврсне активности организоване на основу изабране књиге.⁴ Имајући у виду овај фантастичан податак и горе наведене циљеве, програм је, као прва библиотека у Србији, прихватила и 2008. године реализовала Градска библиотека Панчево. Усвојен је назив *Једна књига — један град* и те године Панчево је читало *Руски прозор* Драгана Великића.

Водич за реализовање акције

Панчевачка библиотека, већ десет година, успешно организује Мајске дане књиге, сајам књига на отвореном који, поред богате издавачке понуде, има озбиљан пратећи програм: концерте, књижевне сусрете, изложбе, трибине... Циљ ове манифестације је „да се на

¹ Гордана Стокић Симончић, *Једна књига — један град*, Панчевачко читалиште, година VII, бр. 12 (мај 2008): 1.

² Library of Congress, „The Center for the Book in the Library of Congress“, <http://www.read.gov/cfb/index.html> (преузето 29. 8. 2011).

³ Public Programs Office, *One Book One Community: Planning Your Community-Wide Read*, 4, American Library Associations, <http://publicprograms.ala.org/orc/pdfs/onebookguide.pdf> (преузето 29. 8. 2011).

⁴ Гордана Стокић Симончић, *Једна књига — један град*, Панчевачко читалиште, година VII, бр. 12 (мај 2008): 1.

занимљив начин приближи књига читаоцима, да Градска библиотека опроба нове форме презентације и живота у јавности не би ли на што адекватнији и ефикаснији начин утицала на потенцијалне кориснике библиотечких услуга да походе њене фондове”.⁵

Прихватајући акцију Једна књига – један град, Библиотека је имала на уму циљеве Мајских дана и богато искуство програмског повезивања књижевности и других уметности у свом простору. Нова активност пружила је нове изазове, ширу публику, већи број партнера и прилику да подстакне социјални дијалог у локалној средини. Добила је могућност и да сама постави тему, креира и води тај дијалог.

Овај искорак плус, из књижевности у реалност градског форума, препознат је, подржан и лепо примљен у јавности. То доказује велики број партнера, програма, учесника, публике и прилога у медијима. Рекли бисмо да ниједна акција није изазвала овако повишену емоцију сарадника. Поједини новинари су, током трајања програма, изразили своју пуну спремност да допринесу његовом успеху и лично учествују у његовој реализацији, независно од својих професионалних обавеза.

Постоји одлично програмско упуство, *Водич за реализовање акције Једна књига – један град*.⁶ Он дефинише програм „читања на територији целе заједнице“, објашњава поступак избора књиге, организационог тима, партнера, креирање буџета и све битне аспекте припреме, реализације и евалуације програма. Полази од постављања програмских циљева, одређивање временског оквира, буџета, избора књиге и партнера, говори о развоју пратећих програма, нуди смернице за читање и дискусију, маркетинг и промоције... Даје и већи број модела, објава, контролних листа и других образаца и инсистира на документовању догађаја, сталној контроли и финалној евалуацији.

Водич је саставила Канцеларија за јавне програме Америчког библиотечког удружења (American Library Association/ALA),⁷ као помоћно средство за рад намењено библиотечкарима широм света. Намењен је, истичу аутори, менаџерима програма – људима који ће водити пројекат од почетка до краја, али је веома користан и као методско упуство за организацију сродних програма. *Водич* приказује одређени број различитих модела који заједнице могу да следе и помоћна средства за развој програма који се прилагођава конкретној средини.

Он је био драгоцено штиво и полазиште малобројном тиму Библиотеке приликом планирања и извођења акције. Нису послушана сва упутства и савети,

прескакане су или сажимане одређене фазе, али је програм у целини успешно реализован и позициониран у годишњу агенду библиотеке у Панчеву.

Водич као почетни корак наводи постављање циљева пројекта и одређивање реалног временског оквира за рад који ће омогућити реализацију квалитетног програма читања на територији целе заједнице. Препоручује се организаторима да започну процес планирања најмање шест месеци унапред, а многе заједнице су га започеле више од једне године пре покретања кампање.

Књига се бира у односу на „опше програмске циљеве“, односно одговоре на питања шта желимо да постигнемо, какву ће корист имати библиотека, коме ће програм служити, бира се у односу на потребе, интересовања и обухват циљне популације. Веома је важно препознати релевантна питања и проблеме са којима се заједница суочава у одређеном тренутку. Сва претходна истраживања, показатељи и познавање корисника библиотеке и њених потенцијалних клијената, олакшаће припремне фазе програма.

Руски ѝрозор, 2008. године

У Панчеву нисмо имали истраживања ове врсте, општи програмски циљеви су више назначени него прецизно дефинисани, као и циљна публика и њен обухват, али смо знали да ће програм користити библиотеци. *Руски ѝрозор* је изабран без великих консултација и сигурно нису обрађене све битне теме које овај роман нуди. Ипак, уложили смо много више напора него обично како би привукли партнере и анимирали јавност, купили много више примерака књиге него што то обично чинимо и успех није изостао.⁸

Више циљева већ реализованих програма у САД су нам се учинили блиским и њих смо имали у виду приликом припреме наше прве акције:

„Циљ програма Уједињени читамо је да наведе чланове наше заједнице да разговарају и комуницирају једни са другима.“ (Уједињени читамо, Канзас Сити, Мисури; Књига: Кент Харуф: *Plainsong* (Песма равнице)).

„Да подржимо писменост; расправа припадника различитих генерација о једној књизи; да гајимо осећај заједништва окупљањем људи посредством књижевности.“ (Цео град чита, Санта Моника, Калифорнија; Књига: Даи Сијие: *Balzac and the Little Chinese Seamstress* (Балзак и мала кинеска кројачица)).

„Да промовишемо писменост и унапређујемо развој заједнице и размену мишљења о одређеним темама.“ (Градоначелников клуб књиге, Остин, Тексас; Књига: Рудолфо Анаја: *Bless Me Ultima* (Блатослови ме коначно)).⁹

⁵ Немања Ротар, предговор у: *Мајски дани књије у Панчеву* (Панчево: Градска библиотека, 2004), 5.

⁶ Public Programs Office, “One Book One Community : Planning Your Community-Wide Read”, American Library Associations, <http://publicprograms.ala.org/orc/pdfs/onebookguide.pdf> (преузето 29. 8. 2011).

⁷ American Library Associations, <http://ala.org> (преузето 29. 8. 2011).

⁸ Панчевачко читалиште, *Једна књига – један град*, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/156/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).

⁹ Public Programs Office, “One Book One Community : Planning Your Community-Wide Read”, 5, American Library Associations, <http://publicprograms.ala.org/orc/pdfs/onebookguide.pdf> (преузето 29. 8. 2011).

Бројни програми одвијали су се у Музеју љубитеља железнице и у њиховој галерији „Зелени воз“ на обали Тамиша, на некада крајњој (или почетној) железничкој станици надомак некадашњег панчевачког пристаништа. Тамо смо читали одломке из романа и дискутовали о њима, писали дневник са замишљеног путовања, одржавали хепенинге... Програми су били намењени деци и тинејџерима, а партнери су нам били Клуб љубитеља железнице „Панчево“, основне школе, Регионални центар за таленте „Михајло Пупин“, Гимназија „Урош Предић“, Културни центар Панчево и ХИП Петрохемија.

Акција „Дописник престоничког листа“ у кафеу „Библиотека“ окупила је панчевачке новинаре, а конференцију за штампу смо одржали у новом Медија центру ХИП Петрохемије. Имали смо неколико концерата и изложби у Библиотеци и, као круну програма, сурет писца *Руској прозори* Драгана Великића са читаоцима у фоајеу Културног центра. Знајући за његову љубав према возовима, прво смо га одвели на Тамиш у атрактивну музејску композицију Клуба љубитеља железнице.

Како нисмо поставили прецизне циљеве, нисмо ни могли јасно да изразимо своје планове, потребе за разним видовима помоћи и утицај који смо се надали да ће програм извршити на заједницу. Наша недовољно јасна визија програма утицала је на то да добијемо мању помоћ од оних који нас подржавају, колега, спонзора, партнера и широке јавности. И то је била највећа замерка коју смо упутили себи по завршетку кампање. Али, као што смо већ истакли, имали смо много разлога да будемо задовољни постигнутим, посебно ако се има у виду уложено време, енергија, новац и други ресурси који су нам стајали на располагању у том тренутку.

Читач, 2009. године

Започет и потврђен пројекат, анимирана јавност и искуство из 2008. године, биле су добре основе на којима смо градили програм у наредној години. Непосредно по завршетку акције, одлучили смо да ће Панчево наредне године читати дело Бернарда Шлинга, *Читач*. Привукао нас је наслов и специфичан квалитет књиге да о веома тешким темама геноцида, појединачне и „колективне кривице“ читавог народа пише на приступачан и читљив начин. Роман је недељама био на листама најчитанијих књига широм света и реч је о стиви којој се лако чита, а покреће озбиљна питања.

Одређена сличност (уз све разлике) послератне и поражене Немачке и „послератне“ Србије (ако је рат уопште прошао) нас је додатно подстакла да изаберемо овај наслов. У Панчеву имамо два експерта за питање геноцида, који предају на универзитетима широм света, па смо рачунали на њих приликом реализације програма. Тема нам је изгледала значајном и због великог броја избеглица из република бивше Југославије. Готово све политичке странке које делују у Панчеву

изјашњавале су се по питању односа према недавном рату, тако да је проблем већ био постављен. Ми смо само понудили неутралнији оквир и шири простор за његово разматрање.

Како смо имали велики број млађих учесника у програму претходне године, претпоставили смо да би мотив љубави између партнера међу којима је већа разлика у годинама могао бити значајан за њих (као и за друге узрасте, наравно). Имали смо идеју да промовишемо програм међу колегама, пре свега у региону, па смо у програм уврстили и састанак и стручни скуп на којем би представили битне моменте акције.

Са искуством и партнерима из 2008. године кренули смо у планирање и реализацију програма „Једна књига, један град“.¹⁰ У међувремену је, поред аутора овог текста, још један број колега у Библиотеци прихватио програм и здушно се ангажовао на његовој реализацији. Стекли смо нове сараднике међу уметницима, књижевним критичарима, социолозима, историчарима, психолозима... Анимирали смо Гете институт у Београду, Центар за социјални рад и цивилни сектор у граду, Православну црквену општину, појачали маркетиншку кампању, израдили лого, штампали много већи број плаката¹¹ и флајера... успоставили суседску сарадњу са Оповом и њиховом знаменитом Галеријом (која је у саставу Библиотеке), међународну сарадњу са колегама у Шпанији, писцима у Румунији (Темишварским кругом), Босни и Хрватској... Купљен је већи број књига него протекле године и благовремено подељен партнерима.

Акција је започела почетком маја и трајала до Дана и славе Библиотеке, Св. Ђирила и Методија, Дана словенске писмености и Мајских дана књиге (који се увек одржавају последње недеље овог месеца). После конференција за штампу, програм „Једна књига, један град“, колегама из Вршца, Зрењанина, Кикинде, Новог Бечеја, Београда и Панчева представила је проф. др Гордана Стокић Симончић. Следила је трибина „Социјална инклузија у нашем граду“, чији модератор је била Сузана Јовановић, дипл. социјални радник, и која је емитована на локалној телевизији. Гошће из Мадрида, Сузана Гутјерес Падин (Служба за културу мадридске Сјера Норте) и Бегоња Рамос Меса (Центар Тореарте, Мадрид), историчарке уметности са звањем менаџера у култури, представиле су програм промовисања културе читања и координације градских општина са библиотекама у

¹⁰ Панчевачко читалиште, *Једна књига — један град*, Градска библиотека Панчево, http://www.citaliste.com/index.php?option=com_content&task=view&id=744&Itemid=148 (преузето 29. 8. 2011).

¹¹ Визуелни идентитет манифестације и дизајнерско решење плаката примењено је и вредновано у стручној јавности. Види: Александар Радовић, „Библиотечки маркетинг на плакатима у збирци Библиотеке Матице српске“, 41, Градска библиотека Панчево, http://www.citaliste.rs/casopis/br18/radovic_aleksandar1.pdf (преузето 29. 8. 2011). и Заједница матичних библиотека Србије, „Библионет : презентација постера“, Народна библиотека Србије, <https://docs.google.com/a/biblioteka-pancevo.org.rs/viewer?url=http://zajednica.nb.rs/files/izdanja/PrezPoster2.pdf&pli=1> (преузето 29. 8. 2011).

Мадриду. Организовали смо вече Алумни дипломираних библиотекара, како бисмо млађе колеге упознали с програмом и уједно подржали њихов рад.

Иако смо обезбедили потребна средства, нисмо успели да дођемо до писца (који, иначе, није посебно рад да учествује у промоцијама својих романа), тако да су књигу промовисали Татјана Скочајић, др Александар Јерков и Споменка Крајчевић. Имали смо више читалачких, преводилачких и ликовних радионица, вече путописа, изложбе, трибине посвећене ратној књижевности и ратним злочинима, портрет преводиоца с немачког, суграђанке Мерал Тартар Тумуш, гошће из Гете института у Београду, Бетина Раднер и Мила Маринковић-Брочић, пружиле су драгоцен пресек савремене немачке књижевности, дајући нам потребан контекст Шлинковог дела. Гости су нам били и писци Вуле Журић, Саша Ћирић, Тања Росић, Дејан Илић, Владимир Кеџмановић, психолог др Петар Јевремовић, историчар др Предраг Ј. Марковић и други.

Када смо изабрали *Чишача*, нисмо ни слутили какву ћемо медијску кампању имати од стране славних продуцената и протагониста истоименог филма који се управо снимао. Филм у режији Стивена Дардлија у којем глуме Ралф Фајнс, Кејт Винслет и Дејвид Крос, отворио је те године Фест и приказивао се широм света. Нисмо успели да обезбедимо гостовање некога од њих у Панчеву¹², али смо у програм уврстили и филмско вече. *Чишач* је приказан у дворани Културног центра, а у Библиотеци је наш сарадник, млади режисер Владимир Кајловић, припремио програм „Уметност и политика“, у оквиру којег смо емитовали инсерте из филмова Лени Рифенштал.

Куриозитет је да смо позвали да узме учешће у програму, код нас тада мало познату књижевницу, Херту Милер, која је припадала Темишварском кругу пре емиграције. По завршетку наше акције, не мало смо се изненадили када смо чули да је управо она нови добитник Нобелове награде. Књижевница, нажалост није дошла, али смо схватили да смо одабрали добру књигу, да имамо сензибилитет за актуелне теме и поуздане и добро обавештене сараднике.

Руски прозор и *Чишача* у Панчеву следиле су Бергманове *Најбоље намере*.¹³ У међувремену смо превели *Водич* за планирање програма *Једна књига, један град*, ангажовали се на јачању капацитета и територијалном ширењу акције. Колеге из Зрењанина су изразиле озбиљно занимање за програм, као и менаџери неких других библиотека, а Градска библиотека у Вршцу је 2011. године одабрала *Библиотјеку* Зорана Живковића и на основу ње организовала акцију *Једна књига, један град*.

Једна књига – један град у Вршцу

Програм *Једна књига – један град* у Вршцу осмишљен је као „носећи пројекат у оквиру кога се током више од два месеца трајања одвијало неколико мањих потпројеката”.¹⁴ Почео је, 14. априла 2011. године, уводним курсом о креативном писању у Салону Градске библиотеке. Предавач је био управо Зоран Живковић. Том приликом аутор је поклатио 50 примерака своје књиге. Они су одмах обрађени, и по три примерка су поклатиона свим средњим школама у Вршцу, Дому ученика средњих школа, Народној библиотеци у Пландишту, а остатак је стављен на располагање корисницима вршачке библиотеке. Одржана је књижевна трибина „Читање као лепши начин постојања”, посвећена читалачким навикама вршачких основаца и средњошколаца и колективно су учлањени сви вршачки ђаци прваци.

У књизи *Библиотјека* једна прича носи наслов „Ноћна библиотека”, тако да је следећа акција била 14. маја када је Градска библиотека дала свој допринос манифестацији Ноћ музеја изложбом старих књига и периодике на немачком језику. Дан раније, у Градској библиотеци у Вршцу одржан је стручни скуп намењен библиотека-рима под називом „Библиотеке – односи с јавношћу”. Предавач је била др Гордана Стокић Симончић, а били су присутни и библиотекар из Панчева, Беле Цркве, Пландишта и Вршца.¹⁵ Круна програма „Једна књига, један град” у Вршцу био је сусрет читалаца са аутором у Салону Градске библиотеке.

У намери да програм приближи колегама широм земље, Градска библиотека у Панчеву ће, уз подршку Министарства културе, до краја 2011. године објавити превод *Водича* за његово организовање. То ће, свакако, бити добра основа за ширење кампање *Једна књига – један град* у другим градовима у Србији и окружењу.

¹² Ралф Фајнс ће, неколико месеци касније, боравити у Панчеву и снимати неке сцене свог новог филма

¹³ Панчевачко читалиште, „Најбоље намере једне библиотеке”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3216/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).

¹⁴ Драгана Ракић, „У Вршцу завршена акција Једна књига, један град”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3489/148/lang,sr>, (преузето 29. 8. 2011).

¹⁵ Панчевачко читалиште, „Петак 13. у Вршцу”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3253/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).

Литература

1. Заједница матичних библиотека Србије. „Библионет : презентација постера“. Народна библиотека Србије. <https://docs.google.com/a/biblioteka-pancevo.org.rs/viewer?url=http://zajednica.nb.rs/files/izdanja/PrezPoster2.pdf&pli=1> (преузето 29. 8. 2011).
2. Панчевачко читалиште. „Једна књига – један град“. Градска библиотека Панчево. <http://www.citaliste.com/content/view/156/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).
3. Панчевачко читалиште. „Једна књига – један град“. Градска библиотека Панчево. http://www.citaliste.com/index.php?option=com_content&task=view&id=744&Itemid=148 (преузето 29. 8. 2011).
4. Панчевачко читалиште. „Најбоље намере једне библиотеке“. Градска библиотека Панчево. <http://www.citaliste.com/content/view/3216/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).
5. Панчевачко читалиште. „Петак 13. у Вршцу“. Градска библиотека Панчево. <http://www.citaliste.com/content/view/3253/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).
6. Радовић, Александар. „Библиотечки маркетинг на плакатима у збирци Библиотеке Матице српске“, 41. Градска библиотека Панчево. http://www.citaliste.rs/casopis/br18/radovic_aleksandar1.pdf (преузето 29. 8. 2011).
7. Ракић, Драгана. „У Вршцу завршена акција Једна књига, један град“. Градска библиотека Панчево. <http://www.citaliste.com/content/view/3489/148/lang,sr> (преузето 29. 8. 2011).
8. Ротар, Немања. Предговор у *Мајски дани књије у Панчеву*, 5. Панчево: Градска библиотека, 2004.
9. Стокић Симончић, Гордана. „Једна књига – један град“. *Панчевачко читалиште* година VII, бр. 12 (мај 2008): 1.
10. American Library Associations. <http://www.ala.org> (преузето 29. 8. 2011).
11. The Center for the Book in the Library of Congress. Library of Congress. <http://www.read.gov/cfb/index.html> (преузето 29. 8. 2011).
12. Public Programs Office. „One Book One Community : Planning Your Community-Wide Read“. American Library Associations. <http://publicprograms.ala.org/orc/pdfs/onebookguide.pdf> (преузето 29. 8. 2011).

The Book and Reading Promotion Program „One Book, One City”

Summary

„One Book, One City” is the name of a very popular book and reading promotion program held in the United States of America. It was designed and first realized in 1998, in the Public Library in Seattle, and then further developed in the Center for the Book in the Library of Congress in Washington DC. It aims to gather community members around the selected title and encourage social dialogue on important topics that the book offers. Statistics show that as many as 50% of the local population passes through the library within four weeks, as a variety of activities organized on the basis of selected books usually lasts. The Public Programs Office of the American Library Association published a guide for organizing this action as a resource and aid for work intended for librarians around the world. The Public Library of Pančevo accepted the program and realized it in 2008, being the first in Serbia to do it. The Public Library of Vršac joined it in 2011.

Key words:

„One Book, One City”, promotional programs, books, reading, social dialogue, the Center for the Book, Library of Congress Washington DC., American Library Association, Public Library of Pančevo, Public Library of Vršac.